

Kui palju sõltuvad kõrghariduse omandamise võimalused vanemate rahakotist

Ellu Saar; Jelena Helemäe

Tallinna Ülikool, Rahvusvaheliste Sotsiaaluuringute keskus

TALLINN UNIVERSITY

Meie eesmärk

- Mil määral mõjutavad vanemate ressursid nende laste kõrghariduse omandamist?
- Kas eri ressursside korral nende vastastikune mõju võimendub (kumulatiivsus) või toimivad pigem kompenseerivad mehhanismid, mis tähendab, et eelised, mis tulenevad ühe ressursi küllusest, võivad kõrghariduse saavutamisel üles kaaluda teise ressursi ebapiisavusest tingitud halvemused?
- Kas vanemate ressursside mõju on aja jooksul muutunud?

Vanemate ressursid

- Eelkõige käsitletakse ebavõrdsuse ühelt põlvkonnalt teisele edasikandumisel majanduslike ja kultuuriliste ressursside rolli (De Graaf jt 2000).
- **Majandusliku ressursi hüpoteesi** kohaselt on rikkus see, mis võimaldab vanematel kindlustada oma lastele juurdepääsu parematele koolidele. Rikastest peredest pärit lastel on paremad võimalused jätkata haridusteed ka pärast kohustusliku hariduse omandamist.
- **Kultuurilise ressursi hüpotees** omakorda rõhutab, et just kultuuriliste ressursside tõttu õnnestub soodsama sotsiaalse päritoluga lastel jätkata haridusteed kauem ja saavutada kõrgem haridustase. Vanemad, kellel on rohkem kultuurilist kapitali, kes investeerivad oma lastesse ja sotsialiseerivad neid vastavalt, suudavad neile kindlustada sujuvama haridustee (Bourdieu 1977)
- **Vanemate hariduse mõju**

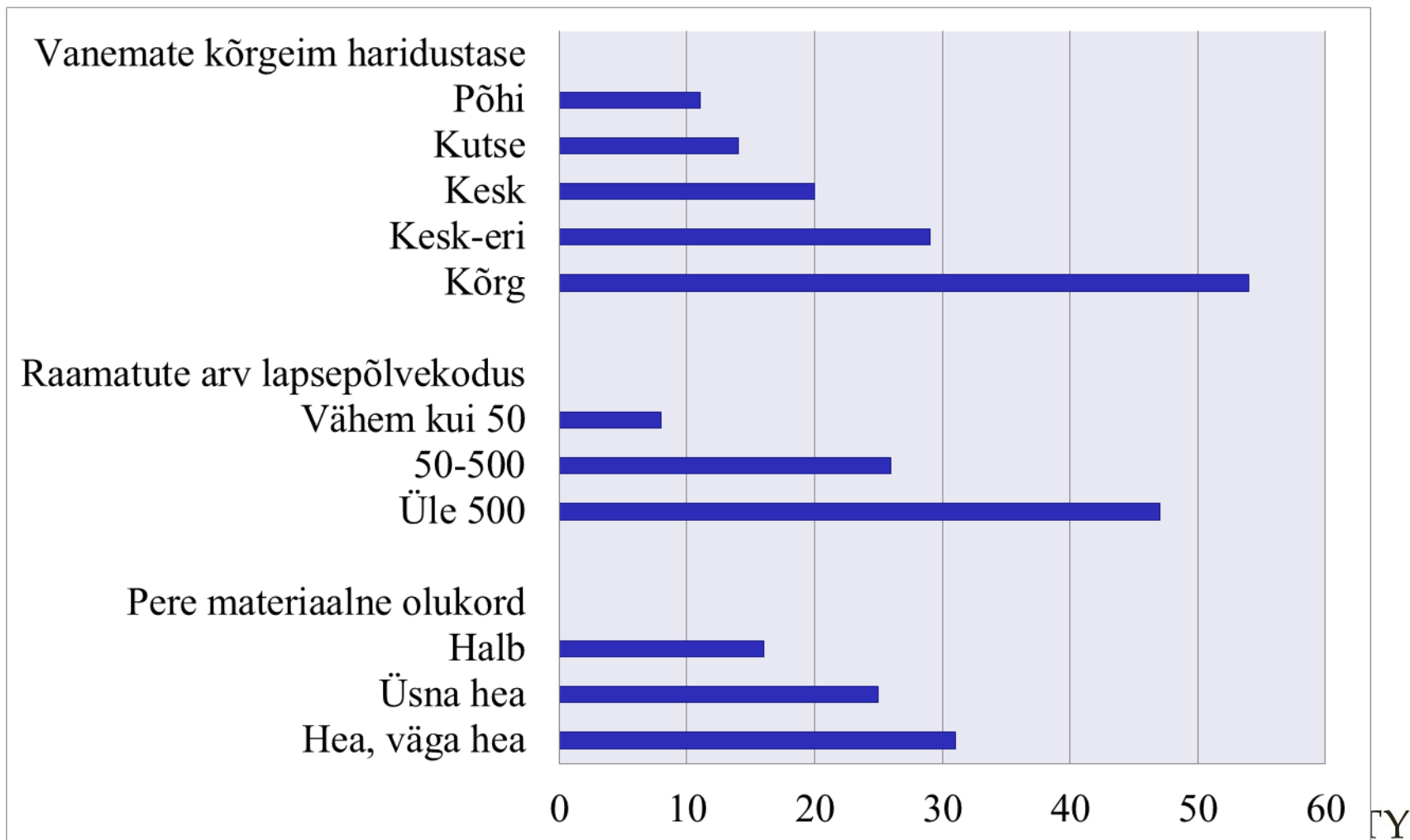

Andmed

- Eesti sotsiaaluuringu 2011. aasta andmed
- Vanematekodu kultuurilised ressursid:
raamatute arv: alla 50 raamatu, 50–500 raamatut; üle 500 raamatu
- Vanematekodu materiaalsed ressursid: vastaja hinnang vanematekodu materiaalsele olukorrale: hea ja väga hea; üsna hea; halb
- Vanemate kõrgeim haridustase: põhiharidus; kutseharidus; keskharidus; keskeriharidus; kõrgharidus

Kõrghariduse omandanute määr sõltuvalt vanemate kodu ressursidest, 2011

Kultuuriliste ressursside mõju

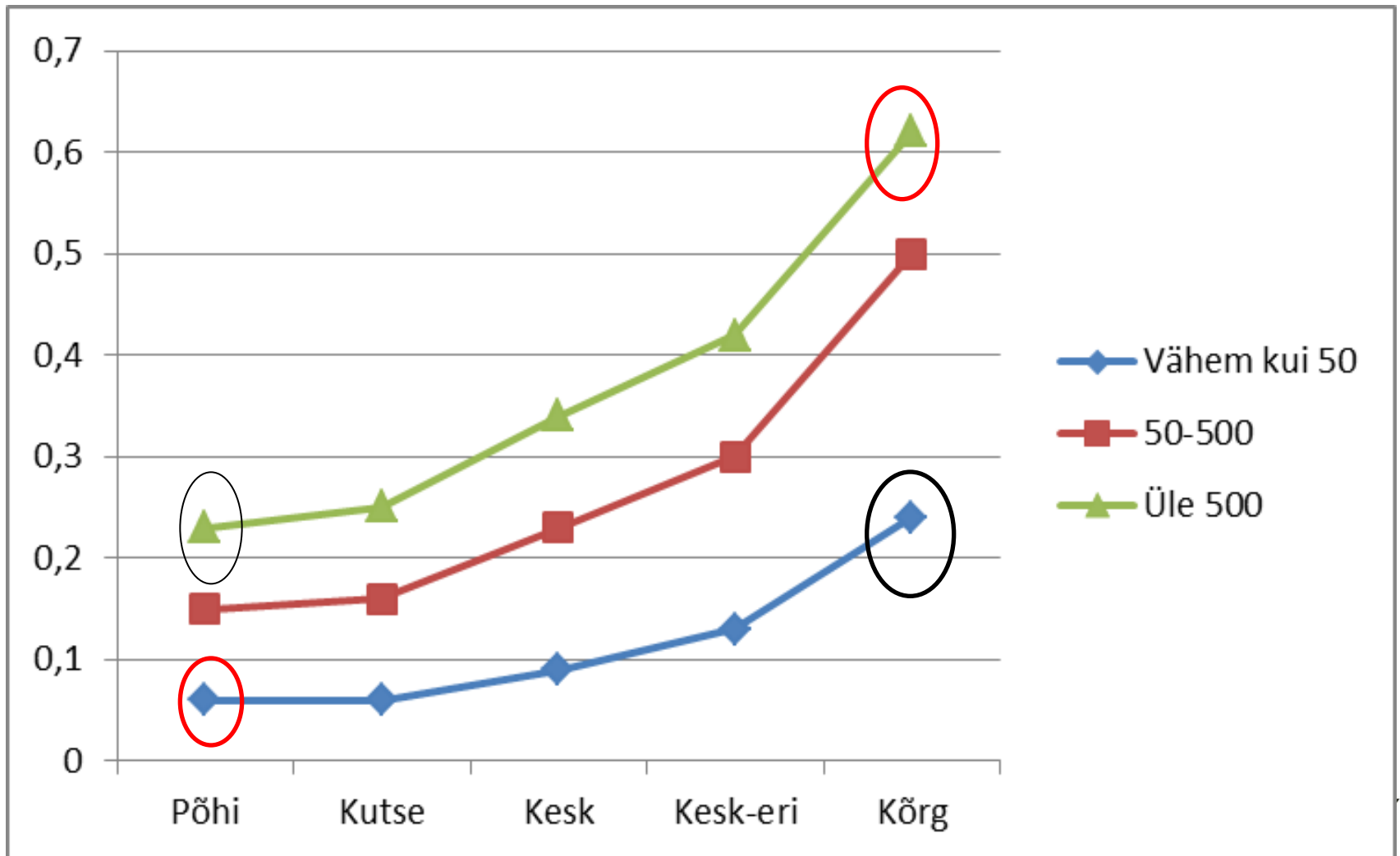
Tabel 4.1.4 Koduse raamatukogu kogukuse seoses matemaatika tulemusega

Raamatuid	1-10	11-25	26-100	101-200	201-500	Rohkem
Eestikeelne kool	7,7%	11,9%	31,2%	20,7%	18,9%	9,5%
	450,5	466,2	494,3	521	550	558,2
Venekeelne kool	7,9%	18,3%	35%	21,2%	11,4%	5,8%
	404,1	438,6	474,7	488,5	511,2	476,2
Eesti riik	7,75%	13,25%	32%	20,8%	17,3%	8,7%
	440,4	458,1	489,7	513,9	544,6	546,5

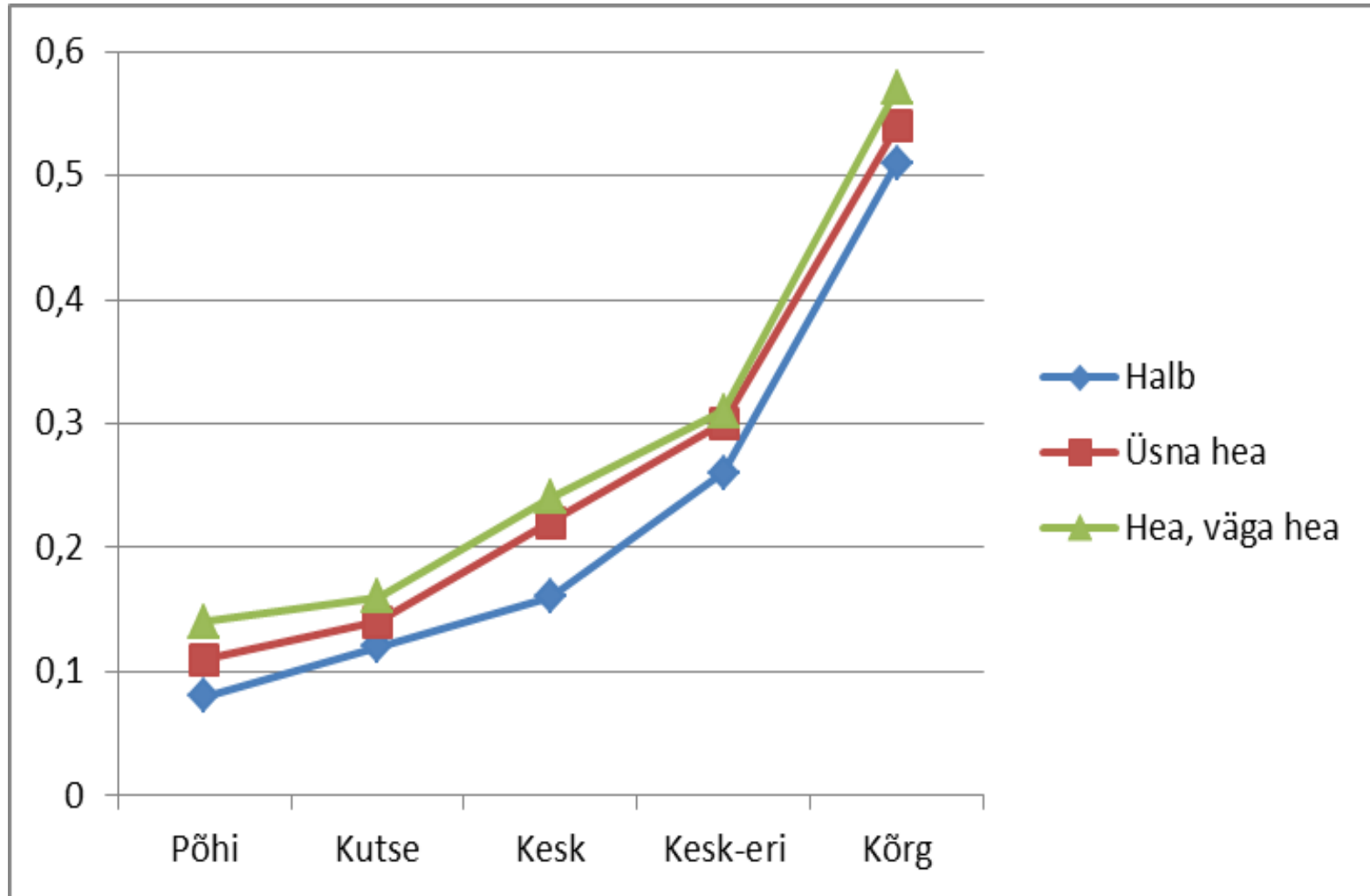
Kõrghariduse omandanute määr sünnikohordis sõltuvalt vanemate kodu ressurrssidest, 2011

		Kohort 1951-59	Kohort 1960-74	Kohort 1975-85
Vanemate kõrgeim haridustase	Põhi	12	10	9
	Kutse	16	14	11
	Kesk	28	19	19
	Kesk-eri	35	25	31
	Kõrg	57	57	49
Raamatute arv lapsepõlvekodus	Kuni 50	8	8	6
	50-500	27	24	29
	Üle 500	47	48	47
Majanduslik olukord	Halb	13	16	21
	Üsna hea	24	23	28
	Hea, väga hea	29	31	35

Kas kompenseerimine või kumuleerumine? Kõrghariduse omandamise tõenäosus

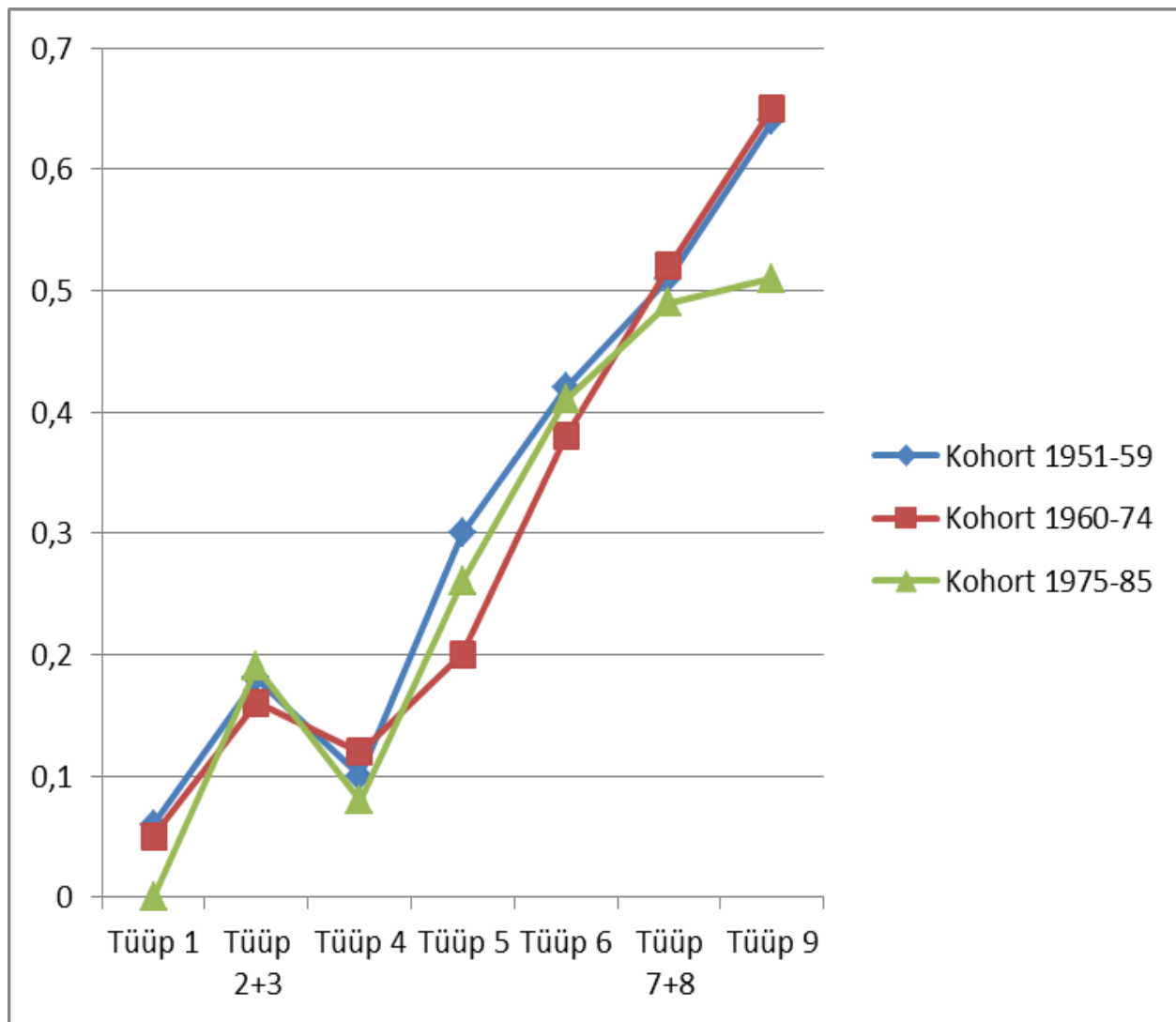
Kõrghariduse omandamise tõenäosus sõltuvalt vanemate kõrgeimast haridustasemest ja vanemate kodu materiaalsest olukorrast

Vanemate ressurside tüübid

Tüüp	Vanemate kõrgeim haridustase	Raamatute arv	%		
			Kohort 1951-59	Kohort 1960-74	Kohort 1975-85
1	Madal	Vähem kui 50	30,3	12,9	4,3
2	Madal	50-500	19,4	12,3	4,3
3	Madal	Rohkem kui 500	1,8	0,9	0,3
4	Keskmine	Vähem kui 50	10,8	12,0	11,6
5	Keskmine	50-500	24,6	39,0	49,8
6	Keskmine	Rohkem kui 500	4,3	6,9	5,8
7	Kõrge	Vähem kui 50	0,3	0,4	0,8
8	Kõrge	50-500	4,8	9,0	15,0
9	Kõrge	Rohkem kui 500	3,8	6,7	8,2

Kumuleerumine ja kompenseerimine

- ressursside kumuleerumise olulisus laste haridussaavutuste tagamisel ilmneb kõige selgemalt keskmise haridustasemega vanemate puhul;
- Kõige selgem kohortidevaheline muutus ilmnes kõrgeima ressursitasemega vanemate laste kõrghariduse omandamise väljavaadetes: noorimale sünnikohordile andis see teistest pere-tüüpidest pärinevate noorte ees kõige väiksema eelise

Järeldused

- eeskätt mõjutavad omandatavat haridust **vanemate haridustase ja koduse raamatukogu olemasolu**, kusjuures nende ressursside mõju ei ole aja jooksul kuigi palju muutunud
- mõneti on muutunud see, mil määral kõrge ressursitasemega vanemad suudavad kindlustada oma lastele kõrghariduse. 1970. aastate teisel ja 1980. aastate esimesel poolel sündinute puhul on sellistest peredest pärit noorte privileeeritus pigem vähenenud. Tulemus näib viitavat sellele, et ilmselt olukorras, kus aina rohkematel vanematel on kõrgharidus, ei piisa enam ainult analüüsitud ressurssidest, vaid on vaja ka muid ressursse

Järeldused

- Lapsepõlvekodu ja pere kultuurilised ressursid suudavad küll mõnevõrra kompenseerida haridusressursside vähesust, **kuid ainult madala haridustasemega vanemate puhul**. Sealjuures materiaalsed ressursid ei suuda kultuuriliste ressurside vähesust kompenseerida.
- Ülekaalus on ikkagi **kumuleeruvad mehhanismid**. Esiteks on väga vähe peresid, kus eri ressurside tasemed ei ole kooskõlas, s.t peresid, kus näiteks madala haridustasemega vanematel on kodus suur raamatukogu või kus kõrgharidusega vanematel on kodus väga vähe raamatuid. Teiseks, ressurside poolest rikkast perest pärit noorte kõrghariduse omandamise võimalused on märksa suuremad kui teistel rühmadel. Seega on peresisesed ressurside kompenseerimise võimalused pigem piiratud.

